20.10.2010

2010.gada vēsturiskie jubilāri Saulkrastu (Pēterupes) ev. luteriskajā baznīcā

Šajā (2010.) gadā, Pēterupes evaņģēliski luteriskai baznīcai atzīmējamas vairākas vēsturiskas jubilejas, kas saistītas gan ar Pēterupes draudzi, baznīcu un mācītājiem.

Pēc kristīgās ticības ievešanas Baltijā, Pēterupes novads administratīvā un baznīcas ziņā tika pieskaitīts pie Krimuldas pils novada. Tā kā pēterupiešiem Krimuldas baznīca ir ļoti tālu, tad jūras tuvumā, uz upes (Pēterupes) krasta tikusi uzcelta maza koka baznīciņa – Sv. Pētera kapela. Visas katoļu baznīcas tika nosauktas kāda svētā vārdā un tā tas bija ar mūsu pirmo baznīciņu. Viņa tātad nosaukta par Sv.Pētera kapelu, no kuras pēc tam savu nosaukumu ieguva upe un vēlāk ciems – Pēterupe. Kad šī kapela celta, kāds ir bijis viņas liktenis, par to ziņu nav, jo vēsturiskās ziņas par šo laikmetu ir ļoti trūcīgas.

Zviedru-poļu kara laikā (1600 – 1629) Pēterupes baznīca pilnīgi nopostīta. Taču pēc zviedru uzvaras un nostiprināšanās Vidzemē, 1640.gadā *(pirms 370 gadiem*) izveidojās Pēterupes draudze, tika noteiktas tās robežas. Mācītāja mājas vajadzībām piešķīra ¼ arkla zemes un divas mācītāja mājas saimniecības (Bāžas un Cīruļi). 1641.gadā tiek uzcelta jauna luterāņu baznīca. Tās mūžs nav bijis ilgs, jo 1669.g. zemniekiem jau jāpieved būvmateriāli jaunas baznīcas celšanai.

Arī 1670.gadā *(pirms 340 gadiem)* celto baznīcu apzīmē kā sabrūkošu. Vizitācijas protokolos minēts, ka 1670.gadā celtā baznīca ar dēļu jumtu un mazu tornīti uz jumta kores 14 gadu vēlāk ir pussabrukusi. Lielā Ziemeļu kara laikā šī baznīca nonāk pavisam bēdīgā stāvoklī, tā kā viņa līdzinās vairāk baznīcas drupām, nekā baznīcai. 1727.g. vizitācijas protokolā teikts: Pēterupē ļaudis tikai labā laikā var sanākt baznīcā, lietainā laikā skolotājs lasa spredikus krogā. Šī baznīca draudzei kalpo līdz 1735.gadam. Pirmais mācītājs K. Blūms pieminēts 1643. gadā. *(Veicot pētījumu, konstatēju, ka šobrīd Saulkrastu (Pēterupes) ev. luteriskā baznīcā kalpo 37.mācītājs).*

Ar mācītāju nodrošināšanu piejūras dievnamos iet grūti. Tā arī Pēterupes draudzei ap 1640-to gadu ir savs mācītājs. Tad līdz 1653.gadam to apkalpo Lēdurgas mācītājs, no 1653.gada līdz 1700.gadam ir savs mācītājs, bet tad līdz 1769.gadam Krimuldas un Liepupes draudzes mācītāji. No 1769.gada līdz 1772.gadam atkal ir savs mācītājs, bet līdz 1850.gadam tā pievienota Krimuldas draudzei. Tikai no 1850.gada *(pirms 160 gadiem)* Pēterupes draudze ir patstāvīga.

Pēterupes draudzē no 1660.gada *(pirms 350 gadiem)* līdz 1692. gadam kā 5.mācītājs kalpoja – Jēkabs Raulins. Viņš bija Krimuldas draudzes mācītāja Johana Raulina brālis, Krimuldas baznīcas priekšdziedātājs. Viņš nebija studējis. Kara un mēra laikā slēpies mežā un apkopis visas apkārtnes draudzes, kas bija palikušas bez mācītājiem. Pēc kara draudzes locekļu lūgta, poļu valdība piešķir tam mācītāja tiesības, jo tam pats Dievs esot devis spējas spredikot latviešu valodā.

No 1695.gada *(pirms 315 gadiem)* **līdz 1705.gadam kā 6.mācītājs Pēterupes draudzē kalpoja – Dāvids Baltasars**. Kalpoja arī Skultē Sv. Mateja baznīcā. No 1705. līdz 1709.gadam mācītājs Ropažos. 1709.gadā bēg uz Rīgu un aplenkuma laikā dzīvoja ar savu ģimeni pagrabā pie ieroču noliktavas.

Ziemeļu kara laikā (1700-1710.) krievu karaspēks Vidzemē nodedzina 30 baznīcas. Pēterupes baznīca ir sliktā stāvoklī, tomēr liesmas tai gājušas secen. Pēc Ziemeļu kara Pēterupe kopā ar Ādažu, Carnikavas, Krimuldas, Lēdurgas, Turaidas u.c. draudzēm pieder Rīgas apriņķa 1.iecirknim. Līdz 1730.gadam Skultes un Pēterupes baznīcas ir apvienotas, bet pēc tam Skultes baznīca pievienojas Liepupes iecirknim.

Tomēr karš ir padarījis savu – jūrmalnieku jau tā nelielā interese par kristīgo ticību ir mazinājusies. Vizitācijas laikā 1727.gadā tiek konstatēts, ka Pēterupes draudzes locekļi ir gaužām kūtri un skubināmi uz iešanu baznīcā, un ir pat tādi, kas ne reizes nav bijuši pie dievgalda. Pēc Ziemeļu kara Pēterupes un Skultes draudzes neapkalpo neviens mācītājs.

Pēc kara tikai 1718.gadā Pēterupes draudzi uzņemas apkalpot Krimuldas mācītājs prāvests Johans Heinrihs Hilde, bet arī viņš nav ieinteresēts šeit ko darīt, jo uzskata, ja draudzē nav neviena vācu muižnieka, tad ir grūti ko uzsākt. Pēc mācītāja nāves šeit kalpo vēl daudzi uz Pēterupes draudzi nosūtītie baznīcas kalpi. Taču gan mācītāju neieinteresētība, gan draudzes sliktais atbalsts rada apstākļus, ka baznīca ir nožēlojamā stāvoklī.

No 1730.gada *(pirms 280 gadiem)* līdz 1737.gadam par 12. mācītāju Pēterupes draudzē kalpo Johans Kristaps Geriks.

Viņš no 1727. gada līdz 1743. gadam ir mācītājs Liepupē, kalpo arī vienlaicīgi Salas draudzē. No 1730. gada līdz 1743. gadam ir arī mācītājs Skultē un Pēterupē. No 1743. gada līdz 1744. gadam viņš ir diakons Rīgā Domā, bet no 1744. gada līdz 1746. gadam arhidiakons Sv.Pētera baznīcā. No 1746. gada līdz 1755. gadam nedēļas mācītājs Domā, no 1755. gada līdz 1759. gadam nedēļas virsmācītājs Sv.Pētera baznīcā un asesors pilsētas Konsistorijā.

1735.gadā *(pirms 275 gadiem)* **uzcēla jaunu, pēc skaita 3.koka baznīcu.** Šī baznīca draudzei kalpo līdz 1863.gadam. Baznīca izskata un iekārtas ziņā bijusi līdzīga iepriekšējai, tikai tai 19. gs. vidū tika uzbūvēts ķieģeļa tornis**.** 1739.gada vizitācijas protokolā ir teikts: Pēterupē ir jauna koka baznīca labā stāvoklī. Apkārt baznīcai ir jauna koka sēta. Draudzē tikai 74 cilvēki.

Kā 15.mācītājs Pēterupes draudzē kalpoja Gotlobs Johans Rozenbergs no 1755.gada *(pirms 255 gadiem)*. Viņš kalpoja arī Liepupē un Skultē. Studējis Jēnā. 1759.gadā atteikts diakona amats Rīgas Domē.

No 1760. gada *(pirms 250 gadiem)* **līdz 1764.gadam Pēterupes un Skultes baznīcās kalpo 16.pēc kārtas mācītājs – Leonhards Georgs Nordhofs**. Studējis Kaļiņingradā un Leipcigā. Kalpojis vēl Alojā, Papē un Dikļos.

No 1835.gada *(pirms 175 gadiem)* **līdz 1848.gadam kā Krimuldas draudzes mācītājs Pēterupes draudzē kalpo 22.mācītājs Leberehts Kārlis Bekmanis.** Viņš mācījies Domskolā un guberņas ģimnāzijā Rīgā. No 1827. gada līdz 1831. gadam studēja teoloģiju Tartu universitātē. 1831. gadā to pabeidza ar zelta medaļu. No 1833. gada mācītājs Minskā, tad Krimuldas draudzē un Pēterupē, pēc tam mācītājs Mazsalacā līdz 1875. gadam mācītājs Sv. Katerīnas baznīcā Sanktpēterburgā. Pēc tam viņš ir Krievijas ev. lut. draudžu palīdzības kases direktors. 1857. gadā apbalvots ar zelta amata krustu, bet 1871. gadā ar Staņislava ordeņa 2. pakāpi.

No 1895.gada *(pirms 115 gadiem)* **līdz 1929.gadam par mācītāju Pēterupes, Skultes un Carnikavas draudzē ir 28.mācītājs – Jānis Stāmers (1859 -1940).** Stāmers Jānis mācījās pagasta skolā Grāvendālē. No 1872. gada līdz 1876. gadam apmeklēja Cesvaines draudzes skolu un 1876. gadā Vecpiebalgas draudzes skolu. Pēc tam no 1876. gada līdz 1879. gadam absolvē Cimzes skolotāju semināru. Strādā divus gadus par skolotāju Vecgulbenes meiteņu draudzes skolā. No 1881. gada līdz 1883. gadam mājskolotājs Pēterupē un Valmierā. Blakus skolotāja darbam gatavojas abitūrijai. Ģimnāzijas gala pārbaudījumus iztur Tallinā 1886. gadā. Teoloģiju studējis Tērbatā no 1886. gada līdz 1890. gadam iegūst kandidāta grādu un kā kandidāts gadu kalpo pie mācītāja J.Neilanda Valmierā. No 1892. gada līdz 1895. gadam strādā par mācītāju – vikāru Opekalnā. Emeritējās 1931. gada 1. novembrī. Stāmers savas vecumdienas pavadīja savā vasarnīcā Pēterupes draudzē, kurai tas kalpoja vairāk par 36 gadiem. Viņa mūža darbs iekrita vislielāko pārvērtību laikmetā. Viņš pieredz daudzus sūrus un grūtus pārbaudījumu brīžus, bet, savu draudzes locekļu mīlēts un cienīts, visus tos laimīgi pārdzīvo. Pēc 36 gadu ilga darba Pēterupē mācītājs A. Sudārs viņu raksturo: „Vairākas reizes mācītājam ir piedāvātas lielākas un bagātākas draudzes, tomēr viņš arvien ir palicis uzticīgs saviem jūrmalniekiem. Par mācītāju Stāmeru man daudz nav jāsaka, jo viņu labi visi atceras. Ar savu sirsnību un mīlestību viņš ir ieguvis savu draudžu sirdis".

Mācītājs Jānis Stāmers bija diezgan apsviedīgs vīrs. Viņam Pēterupē piederēja villa „Meeresruh", kas būvēta ap 1890-tiem gadiem. Šajā ēka viesojušies arī daudzi ievērojami cilvēki, tai skaitā komponists Jāzeps Vītols. J.Vītola atmiņās arī ir pieminēts, ka viņi ar mācītāju Stāmeru ir spēlējuši klavieres un staigājuši gar jūras krastu. Stāmeram Pabažos piederēja pansija „Katrinbad", kas sastāvēja no 2 vasarnīcām Viņš tās apsaimniekoja vasarā un izīrēja. Arī Pēterupes vasarnīcā „Meeresruh" ēkas 2.stāvā bija izīrējamas istabiņas.

Šajā laikā aktīvi darbojās arī Pēterupes draudze.

Kopš 1920. gada *(pirms 90 gadiem)* Pēterupes draudzes dzīvi kārtoja un veidoja padome, kura nodibinājās agrākā baznīcas konventa vietā. Pirmais draudzes priekšnieks bija Tenis Vītols, kurš vadīja 25 cilvēku lielo padomi. Tā kā baznīca pēc 1. pasaules kara bija krietni izpostīta, arī ērģeles vairs nebija tādā stāvoklī, lai tās varētu spēlēt, tad bija nepieciešami līdzekļi baznīcas sakārtošanai. Draudze padome rīkoja tirdziņus ar kora dziedāšanu un teātra izrādēm, lai savāktu līdzekļus. Notika arī dažādas izsoles. Reizē ar padomes izveidošanos sāka iekasēt nodokļus no iesvētītajiem draudzes locekļiem. Nodokļa lielums bija atkarīgs no cilvēkam piederošās zemes lieluma. Tā tika savākti nepieciešamie līdzekļi baznīcas atjaunošanai. 1927. un 1929. gadā baznīcā tiek veikts remonts. Dakstiņu jumta vietā uzlikts skārda jumts, no jauna nokrāsota baznīcas iekšpuse. Tomēr tas izdarīts neprofesionāli, jo tiek iznīcināti sienu zīmējumi. Tomēr ar laiku baznīca kļuva par vienu no skaistākajām un sakoptākajām Saulkrastu vietām. 1938. gadā tika izveidotas plašas betona kāpnes, kas no ceļa puses ļāva ikvienam kā īpaši gaidītam cieminam iekļūt dievnamā.

Kā 35.mācītājs Pēterupes draudzē kalpoja Dzintars Laugalis, kurš kalpoja no 2005.gada *(pirms 5 gadiem)* **līdz 2006.gadam.**

Kalpošanas gaitas sācis 1999. gadā, sākotnēji Grobiņas draudzes iecirknī, vēlāk Salas draudzē un Bulduru draudzē. Dzintars Laugalis Konsistorijā Draudžu lietu daļā strādā kopš 1999. gada.

No 2000. gada līdz 2001. gadam Dzintars Laugalis veicis Daugavpils iecirkņa prāvesta vietas izpildītāja pienākumus. No Nīcas un Muitnieku draudzēm mācītāju Dzintaru Laugali pārcēla uz Rēzekni un Varakļāniem, jo viņš pierādīja, ka ir talantīgs garīdznieks un spējīgs pildīt prāvesta pienākumus.

No 2001. gada līdz 2002. gadam mācītājs Dzintars Laugalis ir Rēzeknes Sv. Trīsvienības draudzes mācītājs.

Dzintars Laugalis ir LELB Draudžu lietu daļas vadītājs un Draudžu attīstības komisijas vadītājs. Teoloģisko izglītību ieguvis Latvijas Kristīgajā akadēmijā.

Foto: *Peterskapelle, 1794 gads. J.Broces zīmējums.*

Foto: *Jānis Stāmers. Pēterupes draudze mācītājs pie vasarnīcas Pēterupē.*

Foto: *Pēterupes draudzes padome un dāmu komiteja pie mācītājmuižas.*

Informāciju sagatavoja:

Dagnija Gurtiņa,

Saulkrastu vēstures sabiedriskā muzeja speciāliste